

Η ΣΥΜΒΟΛΗ ΤΩΝ ΦΙΛΕΛΛΗΝΩΝ ΓΙΑΤΡΩΝ ΣΤΗΝ ΕΠΑΝΑΣΤΑΣΗ ΤΟΥ 1821

Κατά τη διάρκεια της Τουρκοκρατίας, αρκετοί νέοι από διάφορες περιοχές της υπόδουλης Ελλάδος, πήγαιναν σε Πανεπιστήμια Ευρωπαϊκών πόλεων για να σπουδάσουν κατά προτίμηση Ιατρική. Στη Φιλική Εταιρεία συμμετείχαν ως μέλη αρκετοί γιατροί όπως ο **ΑΡΣΑΚΗΣ** από την Ήπειρο, ο **Δελαπόρτας** από την Κεφαλλονιά, ο **Σακελλάριος** από Κοζάνη και ο **Φλέβας** από την Νάουσα οι οποίοι αργότερα υπήρξαν **ευεργέτες** του αγώνα.

Τέλος Ιατρός ήταν ο πρώτος Κυβερνήτης της Ελλάδος Ιωάννης Καποδίστριας αλλά και ο Ιωάννης Κωλέττης.

Όσοι ενεπλάκησαν στον ένοπλο αγώνα, ασχολήθηκαν περισσότερο με την αντιμετώπιση παθολογικών καταστάσεων και ελάχιστα με την φροντίδα τραυμάτων και κακώσεων, με αποτέλεσμα η φροντίδα τραυμάτων και κακώσεων και γενικά η Ιατρονοσηλευτική περίθαλψη να στηριχθεί σε φιλέλληνες και αλλοδαπούς Ιατρούς και **κυρίως** στους λεγόμενους **πρακτικούς** ή **εμπειρικούς γιατρούς**, οι οποίοι δεν είχαν καμιά σχέση με τους **κομπογιαννίτες** και τους **τσαρλατάνους**.

Οι πρακτικοί ή εμπειρικοί Ιατροί, ασκούσαν την λεγόμενη «Δημώδη Ιατρική», κυρίως στις ορεινές περιοχές, και ήταν ιδιαίτερα επιδέξιοι, κυρίως στην ανάταξη εξαρθρώσεων και καταγμάτων, στην περιποίηση τραυμάτων και στην πραγματοποίηση μικροεπεμβάσεων, κατάγματα, εξαθρήματα ως και διάφορα τραύματα. Για την καλύτερη θεραπεία και επούλωση των τραυμάτων χρησιμοποιούσαν επιθέματα από αποσυντεθειμένα μήλα ή μαλακωμένο ψωμί. Χρησιμοποιούσαν αλόη, κάρδαμο, πιπερόριζα, σίλφιο, θεριακή κ.ά., η χρήση των οποίων ανάγεται στην εποχή του Διοσκουρίδη και η εντόπισή τους είναι εύκολη στην ελληνική χλωρίδα της υπαίθρου. Χρησιμοποιούσαν επίσης ορισμένες φαρμακευτικές και χημικές ουσίες της εποχής. Ως **υπνωτικό** είχαν το αφιόνι. Για τα οιδήματα των κάτω άκρων χρησιμοποιούσαν αλατόνερο. Η έλλειψη φαρμάκων και υγειονομικού υλικού ήταν συχνότατη. Η θεραπεία των τραυμάτων γινόταν με κομμάτι ύφασμα βρεγμένο με ρακί και η αιμορραγία σταματούσε με πυρακτωμένο σίδηρο. Η επίδεση των καταγμάτων γινόταν με ταινίες υφάσματος και λεπτούς νάρθηκες από ξύλο.

Στην εξωτερική επιφάνεια του επιδέσμου έβαζαν αλοιφή από σαπούνι και ρακί, ενώ μέσα στις πληγές συχνά έβαζαν αλοιφή από ασπράδι αυγού και λάδι. Καλούνταν ΙΑΤΡΟΧΕΙΡΟΥΡΓΟΙ ή και ΙΑΤΡΟΦΑΡΜΑΚΟΠΟΙΟΙ γιατί εκτός των ιατρικών πράξεων, παρασκεύαζαν φάρμακα, συνέλεγαν βότανα. Οι πρακτικοί γιατροί έχαιραν εκτίμησης, διότι ήταν κοντά στους απλούς ανθρώπους και προσέφεραν τις υπηρεσίες τους χωρίς ή με συμβολική αμοιβή.

Συνήθως η μετάδοση των γνώσεων των εμπειριών και η άσκηση της πρακτικής Ιατρικής **ήταν οικογενειακή υπόθεση** και περνούσε από τον πατέρα στα παιδιά του. Υπήρχαν όμως **πρακτικά** ιατροφαρμακευτικά σχολεία στην Αθήνα, Καρπενήσι, Σπάρτη, Χίο και αλλού. Ένα τέτοιο πρακτικό σχολείο ιδρύθηκε στο Μυστρά από τον ΠΑΝΑΓΙΩΤΗ ΓΙΑΤΡΑΚΟ πριν την έναρξη του αγώνα που μαθήτευσαν τα αδέρφια του και άλλοι πρακτικοί ιατροί όπως ο Καστάνης, ο Παπαδάκης, ο Πετμεζάς, ο Στρατάκης κ.ά. Κατά τη διάρκεια του απελευθερωτικού αγώνα δεν έλειψαν οι κομπογιαννίτες και οι τσαρλατάνοι, οι οποίοι ήταν ψευτογιατροί και απέβλεπαν αποκλειστικά στο **οικονομικό όφελος**. Οι περισσότεροι τους αποκαλούσαν «κομπογιαννίτες» επειδή στο ραβδί τους έδεναν **με κόμπο ένα πάνινο μπόγο με βότανα** και τα **σύνεργα** της δουλειάς τους, ενώ το «Γιαννίτης» φανέρωνε τον τόπο από όπου προέρχονταν. Συνήθως, είχαν ως **συνοδεία ένα βοηθό**, ο οποίος διαλαλούσε «γιατρός! γιατρικά! βότανα! για κάθε αρρώστια και πληγή!». Είχαν τα προσωνύμια **«Βικογιατροί»**, όταν συγκέντρωναν βότανα από την κοιλάδα **του Βίκου** ή **«Ματσοκάριδες»**, γιατί κρατούσαν πάντα ρόπαλο (ματσούκα), κυρίως για να αμύνονται από τις επιθέσεις των συγγενών των ασθενών, σε περίπτωση αποτυχίας της θεραπείας. Υιοθετούσαν οδηγίες **ιδιαίτερα πολύπλοκες** στην εφαρμογή τους, ώστε σε περίπτωση κακής έκβασης της ασθένειας ή του τραύματος **η ευθύνη να βαρύνει τον ασθενή και τους οικείους του!**

Σημειωτέον ότι η Ιατρική Σχολή των Αθηνών ιδρύθηκε το 1837 και λειτούργησε ως ένα από τα 4 Τμήματα του Οθώνειου Πανεπιστημίου.

ΣΑΜΙΟΥΕΛ ΓΚΡΙΝΤΛΕΪ ΧΑΟΥ

Ο Σάμιουελ Χάου ήταν Αμερικανός γιατρός, υπέρμαχος της κατάργησης της δουλείας, μέγας φιλόanthρωπος, αλλά και άδολος φιλέλληνας. Γεννήθηκε στη Βοστώνη το 1801 και καταγόταν από πλούσια οικογένεια. Το 1821 ο Χάου εγγράφηκε στην Ιατρική Σχολή του Χάρβαρντ όπου και απέκτησε το πτυχίο του 3 χρόνια αργότερα το 1824. Σύντομα μετά την απόκτηση του Ιατρικού του πτυχίου παρακολουθώντας τα νέα για την εξέλιξη της Ελληνικής επανάστασης στην Ευρώπη εναντίον της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας, ενθουσιάστηκε με την ιδέα του απελευθερωτικού αγώνα παρακινούμενος και από τον ενθουσιασμό του για τον **Λόρδο Βύρωνα**, του οποίου ήταν θαυμαστής, και έτσι αρχάς 1825, μετά και από μια ερωτική απογοήτευση που είχε στις ΗΠΑ, πήρε το πλοίο για την Ελλάδα και εντάχθηκε στις δυνάμεις των Ελλήνων επαναστατών ως χειρουργός.

Ένας «γιατρός χωρίς σύνορα» ένα «γιατρός του Κόσμου» της εποχής του, υπέρμαχος των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, στους αγώνες για την Ελευθερία των Λαών (συμμετείχε αργότερα και στην επανάσταση στην Πολωνία κατά της Πρωσίας και Ρωσίας).

Ανέλαβε αμέσως υπηρεσία στον Αγώνα, περιθάλποντας τραυματίες και άρρωστους μαχητές. Στο πρώτο γράμμα προς τον πατέρα του αναφέρει μεταξύ άλλων: «ως προς τον μισθό μου, ουδέν λαμβάνω, ούτε με ενδιαφέρει, αφού η κυβέρνηση δεν είναι εις θέση ούτε να θρέψει και να ενδύσει τους δεινοπαθούοντας στρατιώτας». Η ζωή του ντελικάτου Βοστονέζου με την μεγάλη καρδιά, ήταν δύσκολη, από το ημερολόγιό του (που εξέδωσε αργότερα η κόρη του) διαβάζουμε: «Η δουλειά μου την νύχτα που πέρασε ήταν ατέλειωτη. Έκαμα τόσες εγχειρήσεις που αμφιβάλω αν θα κατόρθωνα να τις κάμω κατά τη διάρκεια ολόκληρων ετών στην Βοστώνη. Δυο μήνες τώρα κοιμάμαι στο έδαφος με τα ρούχα. Είχα σκεφτεί να φύγω από εδώ, αλλά θα ήταν πράξη επονείδιστη. Υπήρξαν μήνες που δεν είχα γευθεί κρέας, εκτός από σαλιγκάρια και ψητές σφήκες. Εβδομάδες χωρίς ψωμί και μέρες χωρίς καθόλου φαγητό. Αλίμονο στον περιπλανώμενο γάιδαρο ή κατσίκι που θα έπεφτε στην αντίληψή μας.

Το σφάζαμε γρήγορα και το κρέας του κομμένο σε μικρά κομμάτια το ψήναμε περασμένο σε βέργες των όπλων και το καταβροχθίζαμε μισοψημένο. Οι

Έλληνες στρατιώτες είναι κακοντυμένοι. Μα δεν έχουν τροφές. Μισθό δεν παίρνουν. Είναι αμαθείς. Ένας στους είκοσι ξέρει να διαβάσει ή να γράφει. Αλλά είναι πολύ έξυπνοι, ζωηροί, σαν τις γίδες στα βουνά **και ανδρείοι**, αν τους αφήσεις να πολεμήσουν με τον δικό τους τρόπο, πυροβολώντας πίσω από βράχους και δένδρα. Οι ναύτες μπορούν να συγκριθούν με τους ναύτες όλου του κόσμου! Πάντοτε νικούν τους εχθρούς στις ναυμαχίες. Έχω πλήρη εμπιστοσύνη στην υπεροχή τους!».

Κατά την παραμονή του στην Ελλάδα τα καθήκοντά του δεν περιορίστηκαν μόνο στην Ιατρική. Πολεμούσε με τους Έλληνες επαναστάτες φορώντας φουστανέλα, η γενναιότητά του, ο ενθουσιασμός του και η ικανότητά του ως διοικητής του προσέδωσαν τον ευφημιστικό τίτλο ΛΑΦΑΓΙΕΤ της Ελληνικής επανάστασεως (από τον διάσημο Γάλλο Στρατηγό της εποχής). Μετά την μάχη του Ναβαρίνου, η Ελληνική κυβέρνηση ζήτησε από τον Χάου να επιστρέψει στην Αμερική για να παρουσιάσει την κατάσταση στην Ελλάδα. Το 1827 στην Αμερική οργανώνει έρανο για την Ελληνική υπόθεση. Συγκεντρώνει 60.000 \$ και αγοράζει ρούχα και τρόφιμα για τους επαναστάτες.

Στην Αμερική εργάστηκε πυρετωδώς για να επανεργοποιήσει το φιλελληνικό κίνημα. Έγραψε ένα βιβλίο για τον ελληνικό πόλεμο της ανεξαρτησίας, το οποίο έγινε best seller. Ο Χάου περιόδευσε σε πολλά κράτη και συγκέντρωσε μεγάλα χρηματικά ποσά που χρηματοδότησαν 8 φορτία πλοίων με ρούχα και τρόφιμα για τους Έλληνες. Αυτή είναι η μεγαλύτερη βοήθεια που έλαβε η Ελλάδα από το εξωτερικό εκείνη την εποχή. Ο Χάου επέστρεψε στην Ελλάδα και κατάφερε με υποδειγματικό τρόπο τη διανομή της βοήθειας. Οργανώνει καταφύγια για την περίθαλψη των προσφύγων. Ένα από αυτά στον Ισθμό της Κορίνθου θα το ονομάσει **Ουασινγκτονία**.

Οργάνωσε και διεύθυνε Νοσοκομεία στον Πόρο και το Ναύπλιο.

Ταυτόχρονα ο Χάου επέλεξε μία ομάδα περίπου 700 προσφύγων, και τους πλήρως **μόνος του** για μήνες για να χτίσει το λιμάνι στην Αίγινα (πρωτεύουσα της Ελλάδας εκείνη την εποχή).

Ο Καποδίστριας δώρισε στον Χάου 10.000 στρέμματα στην Εξαμίλια της Κορίνθου, όπου ο Χάου οργάνωσε **μία τυπική γεωργική κοινότητα** με το όνομα **Ουασινγκτονία** που αναφέραμε παραπάνω. Έφερε σε αυτό το στρατόπεδο και

στέγασε 200 πρόσφυγες και προσέλαβε 200 εργαζόμενους. Ίδρυσε επίσης ένα **ορφανοτροφείο** και ένα **σχολείο**.

(Τον Απρίλιο του 2019 στην ΑΙΓΙΝΑ έγιναν τα αποκαλυπτήρια του μνημείου του Σάμουελ Χάου, παρουσία του Αμερικάνου Πρέσβη ΤΖΕΦΡΙ ΠΑΪΙΑΤ).

Το 1835 η Ελληνική Κυβέρνηση και ο Βασιλιάς Όθωνας του έδωσε το **Σταυρό του Σωτήρος**. Στο έγγραφο που έλαβε μαζί με το παράσημο, απάντησε με ταπεινοφροσύνη: «Οι πτωχές προσωπικές υπηρεσίες, που προσέφερα στην Ελλάδα την ζοφερή της ώρα, δεν ήταν τέτοιες που να αξίζουν ανταμοιβή. Αρκετή αμοιβή μου ήταν η ικανοποίηση, ότι μπόρεσα να δώσω κάτι στην ιδέα της **ΕΛΕΥΘΕΡΙΑΣ** και της **Φιλανθρωπίας**. Αν δεν είχα την ικανότητα, είχα όμως τη διάθεση να υπηρετήσω στην υπόθεση της Ελλάδος. Από κοινού με τους συμπατριώτες μου εδοκίμασα μεγάλο ενθουσιασμό για τον ιερό σκοπό της. Και ο ενθουσιασμός εμεγάλωσε με την παραμονή στην ΚΛΑΣΣΙΚΗ ΓΗ και την γνωριμία μου με τους ζωντανούς της, πατριώτες!».

Το 1831 επιστρέφει στη Βοστώνη και ιδρύει το πρώτο σχολείο για τυφλούς στις ΗΠΑ του οποίου διετέλεσε πρώτος διευθυντής. Το 1848 δημιουργεί ένα ανάλογο σχολείο για άτομα με διανοητικές διαταραχές και ψυχική αναπηρία.

Το 1866, γηραιός πλέον, βρίσκεται για μια ακόμα φορά στην Ελλάδα, για να συνδράμει τους επαναστατημένους Κρητικούς! **Αυτή τη φορά έφερε μαζί του τη σύζυγό του ΤΖΟΥΛΙΑ ΓΟΥΟΡΝΤ ΧΑΟΥ και τις δύο κόρες.**

Ο Χάου συγκέντρωσε μεγάλα χρηματικά ποσά και έφερε ξανά μια πολύτιμη βοήθεια στους πρόσφυγες κατά την διάρκεια της **Κρητικής Επανάστασης**. Επισκέφθηκε την Κρήτη με σοβαρό κίνδυνο και οργάνωσε ένα κέντρο διανομής τροφίμων και ρούχων για τους πρόσφυγες. Ο Σάμουελ Χάου τουλάχιστον ως όνομα είναι γνωστός σε πολλούς Κρητικούς μια και στις δύο μεγαλύτερες πόλεις του νησιού υπάρχουν δρόμοι αφιερωμένοι στην μνήμη του.

Στην Κρήτη και μάλιστα σε ένα απομονωμένο κάστρο την **ΓΡΑΜΒΟΥΖΑ**, του ανέθεσαν την ευθύνη της περίθαλψης των τραυματιών.

Δοκίμασε επί ένα 4μηνο τις αντοχές του, περιθάλποντας νυχθημερόν τραυματίες. Αν σκεφτεί κανείς την οικογενειακή προέλευση του γιατρού και το γεγονός ότι ο ίδιος δεν είχε ιδιοσυγκρασία επαναστάτη αλλά **ανθρωπιστή**, θα εκτιμήσει περισσότερο το μέγεθος της προσφοράς του. Τελικά το 4μηνο που ο

Χάου παρέμεινε στην ΓΡΑΜΒΟΥΖΑ, αποδείχτηκε, εκ των πραγμάτων, διάστημα αρκετό για να τον συνδέσει συναισθηματικά με την Κρήτη.

Επιστρέφοντας στην πατρίδα του, εγκατέλειψε, τυπικά, την Ιατρική, **χωρίς η έγνοια του** για τους κάθε είδους πάσχοντες να τον εγκαταλείψει ποτέ. Οι ποικίλες δραστηριότητες και οι πολλές επιτυχίες του, τον ανέδειξαν ως ένα **μεγάλο ανθρωπιστή** με διεθνή αναγνώριση. Πέθανε 9 Ιανουαρίου του 1876.

ΕΡΡΙΚΟΣ ΤΡΑΪΜΠΕΡ

Ο Ερρίκος Τράϊμπερ γεννήθηκε το 1796 στην Γερμανία και είχε αριστοκρατική καταγωγή. Γιος αυλικού φαρμακοποιού, σπούδασε Ιατρική στη Γερμανία και ειδικεύθηκε στην Χειρουργική στο Πανεπιστήμιο του Παρισιού. Ο νεαρός Τράϊμπερ ενθουσιάστηκε από τον αγώνα των Ελλήνων, και αποφάσισε να μεταβεί στην Ελλάδα ως **εθελοντής**. Στις 31 Δεκεμβρίου του 1821 ξεκίνησε από το Λιβόρνο της Ιταλίας **μαζί με άλλους 36 Φιλέλληνες**, με το πλοίο του Ζακυνθινού Βιτάλη το «Πήγασος» που ταξίδευε με Ρωσική σημαία.

Ύστερα από 20ήμερο ταξίδι, έφτασαν στο Μεσολόγγι, για να μετάσχουν στην Ελληνική επανάσταση. Από την ημέρα εκείνη, ο Τράϊμπερ αρχίζει να γράφει στο προσωπικό του ημερολόγιο όλα όσα του συνέβησαν τα επόμενα 6 και πλέον χρόνια, δηλαδή έως τις 23 Απριλίου 1828, την ημέρα που ανέλαβε τη διεύθυνση του Στρατιωτικού Νοσοκομείου που ήταν εγκατεστημένο στην **Ακροναυπλία**.

Στα τέλη Ιανουαρίου 1822 φθάνει στην Κόρινθο, όπου αναλαμβάνει τη θέση Ιατρού στο Τακτικό Σώμα (1^ο Ελληνικό Βαρέον Πεζικόν Σύνταγμα).

Με το Τακτικό Σώμα έλαβε μέρος στις εξής μάχες και επιχειρήσεις: στο **Κομπότι** και στο **Πέτα** (4 Ιουλίου 1822), επιχειρήσεις στα όρη των **Σαλώνων** (1 με 15 Σεπτεμβρίου 1822), στο Χάνι της **Γραβιάς**. Με διαταγή του **Δημήτρη Υψηλάντη**, το Τακτικό Σώμα αναλαμβάνει τη φύλαξη των **Μεγάλων Δερβενίων (Κακιά Σκάλα)** και συμμετείχε στην αποστολή. Στην πολιορκία του **Ναυπλίου** (Οκτώβριος και Δεκέμβριος 1822). Μεσολαβούν οι **εμφύλιες διαμάχες**, ο Τράϊμπερ όμως παραμένει στην Ελλάδα και συντηρείται εξασκώντας το ιατρικό επάγγελμα στο **Ναύπλιο, Κρανίδι** και αλλού. Τον Φεβρουάριο του 1824 κατατάσσεται στο στρατιωτικό σώμα που οργάνωσε ο Λόρδος Βύρων στο Μεσολόγγι ως στρατιωτικός Ιατρός στο Τάγμα των Πυροβολητών. Στις 18 Απριλίου αρρωσταίνει ο Λόρδος Βύρων. Ο Τράϊμπερ συμμετέχει **σε συνεχή ιατρικά συμβούλια** μέχρι τον θάνατό του.

Τον Οκτώβριο του 1824 ανασυγκροτήθηκε το Τακτικό Σώμα και αναλαμβάνει τελικά τη διοίκηση ο **Φαβιέρος**, και ο Τράϊμπερ αναλαμβάνει καθήκοντα Ιατρού σε αυτό.

Στη συνέχεια **ιδρύει** νοσοκομείο στο Ναύπλιο. Τον Ιούνιο 1825 επιτίθεται στο Ναύπλιο ο Ιμπραήμ πασάς με στρατό 6.000, αλλά αποκρούεται. Υπάρχουν πολλοί τραυματίες τους οποίους περιθάλπει ο Τράϊμπερ. Το Σεπτέμβριο 1825, το Τακτικό Σώμα υπό τον Φαβιέρο κάνει απόπειρα κατάληψης της Τριπολιτσάς χωρίς επιτυχία. **Συμμετέχει ο Τράϊμπερ**. Τον Οκτώβριο το Τακτικό Σώμα αναχωρεί για την Αθήνα, όπου ο Τράϊμπερ ιδρύει νοσοκομείο. Τον Φεβρουάριο του 1826 ο Φαβιέρος ξεκινάει εκστρατεία στην Εύβοια, Χαλκίδα και Κάρυστο. Συμμετέχει ο **Τράϊμπερ**.

Τον Ιούνιο του 1826 υποβάλλει παραίτηση από το Τακτικό Σώμα και αναλαμβάνει θέση Ιατρού στο στρατόπεδο **Δερβενίων** που τελεί υπό την **διοίκηση του Καραϊσκάκη**. Τον Αύγουστο αναχωρεί με το Σώμα του Καραϊσκάκη για την περιοχή των Αθηνών. Γίνονται μάχες στο Χαϊδάρι. Ο Τράϊμπερ εγκαθιστά νοσοκομείο στην **Κούλουρη (Σαλαμίνα)**. Στις 6 Νοεμβρίου 1826 μετέχει με το Σώμα του Καραϊσκάκη στην μάχη της **Δόμβρυνας**. Το Φεβρουάριο του 1827 λαμβάνει μέρος σε απόβαση στην **Καστέλα** υπό τον Συνταγματάρχη **Γκόρντον**, μαζί με το Σώμα του Μακρυγιάννη και το Τακτικό Σώμα για να λυθεί η πολιορκία της Ακρόπολης από τον Κιουταχί.

Στη μάχη του **Αναλάτου (περιοχή σήμερα Νέου Κόσμου)** έπεσαν 1.200 Έλληνες και Φιλέλληνες όπως αναφέρει ο Τράϊμπερ στο ημερολόγιό του. Αυτός έχει εγκαταστήσει νοσοκομείο στα Αμπελάκια της ΣΑΛΑΜΙΝΑΣ, για την νοσηλεία των μαχητών και προσφέρει περίθαλψη στους τραυματίες.

Στις 24 Απριλίου 1827, φέρνουν στα Αμπελάκια τη σορό του Καραϊσκάκη που είχε σκοτωθεί την προηγούμενη μέρα στο Φάληρο. Ο Τράϊμπερ συνοδεύει τη σορό του στην Κούλουρη όπου και κηδεύτηκε.

Τον Ιούνιο 1827, αναλαμβάνει θέση Ιατρού στο ατμόπλοιο ΚΑΡΤΕΡΙΑ μετά από πρόσκληση του **ΑΣΤΙΓΓΑ**. Τους επόμενους 8 μήνες συμμετέχει σε όλες τις επιχειρήσεις του πλοίου.

Όταν έλαβε χώρα η δολοφονία του ΚΑΠΟΔΙΣΤΡΙΑ, ο Τράϊμπερ διενήργησε ο ίδιος την νεκροψία και υπέγραψε την σχετική ιατροδικαστική έκθεση. Προκειμένου να καταλάβουμε σε τι συνίσταντο οι **υγειονομικές υπηρεσίες** κατά την επαναστατική περίοδο, θα χρησιμοποιήσω ένα απόσπασμα από το έργο του Χρήστου Βυζάντιου η «Ιστορία του Τακτικού Στρατού», που περιγράφει την μάχη

της **Καρύστου (1826)** που τραυματίστηκε και ο ίδιος. Μοναδικός γιατρός εκεί ήταν ο Τράϊμπερ. **Γράφει:** Οι πληγωμένοι εμπορεύοντο όπως εδύναντο. Άλλοι μεν συρόμενοι, άλλοι δε βοηθούμενοι υπό των τυχόντων, προσήρχοντο προς τον εκεί χειρουργό. Περίπου 200 πληγωμένοι, κείμενοι εκτάδην εντός **περιβόλου λεμονεώνος**, εξέβαλλον γοεράς φωνάς, ιδίως οι πληγωμένοι εκ σφαίρας πυροβόλων. Εκεί φύλλον θύρας εκείτο επί πετρών, χρησιμεύον ως **τράπεζα επί της οποίας κατέκλινον τους τραυματίας**. Ο δε ειρημένος αρχχειρουργός, έχων ανεστραμμένας τας χειρίδας του ιματίου του και **κρατών μάχαιραν ανά χείρας**, όλως καθημαγμένος έτεμνε ανηλεώς τα προσβληθέντα μέλη του πληγωμένου και είτα **επέδενε ταύτα**. Καθ' ην ώρα ετέθην και εγώ επί της ειρημένης τραπέζης, είδον τον πάντα λόγου άξιον **φιλέλληνα τούτον χειρουργόν**, απηυδημένον εκ του κόπου και της πείνης, κρατούντα δε με τας αιμοσταγείς χείρας του ολίγον άζυμον άρτον και τρώγοντα!

Δεν ήταν όμως μόνο η παροχή της πρώτης βοήθειας στους τραυματίες που απασχολούσε τον Τράϊμπερ, αλλά και η κατόπιν περίθαλψη των που γινόταν συνήθως στα φιλόξενα σπίτια χωρικών. Αλλά τα σπίτια εδέχοντο μόνο τους **ελαφρότερα τραυματισμένους**, γιατί υπήρχε η **δεισιδαιμονία** ότι όσοι πέθαιναν από τις πληγές του πολέμου **εβρυκολάκιαζαν κατόπιν!** Χρειαζόταν πολλές φορές η βεβαίωση του **γιατρού** και των **δημογερόντων** ότι δεν πρόκειται να πεθάνει ο τραυματίας για να τον δεχθούν στο σπίτι.

Το 1831 παντρεύτηκε την **κόρη** ενός Γάλλου τέως αξιωματικού του Ναπολέοντα που είχε καταφύγει στην Ελλάδα από το 1814, και της Ελληνίδας Αθηναίας συζύγου του. Απέκτησε 6 παιδιά.

Το 1835 μετακόμισε οικογενειακώς στην Αθήνα όπου του ανατέθηκε η οργάνωση και αναμόρφωση της Υγειονομικής Υπηρεσίας του Στρατού, της οποίας υπήρξε ο πρώτος αρχηγός. Μετείχε στο σχεδιασμό (από τον Αρχιτέκτονα Βάιλερ) του πρώτου **Στρατιωτικού Νοσοκομείου** στου **Μακρυγιάννη**, και επίσης στο σχεδιασμό του **Δημοτικού Νοσοκομείου Αθήνας**. Ήταν ο ιδρυτής της Στρατιωτικής Φαρμακαποθήκης. Υπήρξε από τους πρώτους δασκάλους του σχολείου Χειρουργίας, Φαρμακοποιίας και Μαιευτικής και το 1837 διορίστηκε καθηγητής του νεοσύστατου Πανεπιστημίου Αθηνών για την **διδασκαλία της Χειρουργικής**.

Ο Τράϊμπερ διορίσθηκε επίσης μέλος του Ιατροσυνεδρίου που τότε χάραζε την Υγειονομική πολιτική του κράτους και διετέλεσε και Πρόεδρος του. Το 1842 διορίσθηκε Ιατρός του Βασιλέως Όθωνος. Αξίζει να αναφερθεί ότι η Ιατρική στην Ελλάδα, οφείλει στον μεγάλο Γερμανό Φιλέλληνα και επιστήμονα την εισαγωγή της **αναισθησιολογίας**, που αναβάθμισε τις θεραπευτικές πρακτικές και κατάργησε τον πόνο κατά την θεραπεία. Στις 16 Οκτωβρίου 1846, ο Αμερικάνος γιατρός Morton χορήγησε αναισθησία με αιθέρα στο Γενικό Νοσοκομείο της Μασαχουσέτης.

Λίγους μήνες αργότερα **10 Απριλίου 1847**, χορηγούνται **οι πρώτες αναισθησίες με αιθέρα** στην πατρίδα μας από τον Τράϊμπερ (πρώτο καθηγητή Χειρουργικής στην Ελλάδα) και Στρατιωτικό Αρχίατρο και τον Επίατρο Νικόλαο Πετσάλη **στο Στρατιωτικό Νοσοκομείο Αθηνών**. Ο τύπος της εποχής τους αποθεώνει! Επίσης στο **Δημοτικό Μαιευτήριο της Αθήνας** χορηγεί με τον μαιευτήρα **Νικόλαο Κωστή** (πρώτο καθηγητή Γυναικολογίας στο Πανεπιστήμιο Αθηνών) **αναισθησία** με αιθέρα σε επίτοκο για εμβρυουλκία. Όταν το 1854 χτύπησε την Αθήνα η μεγάλη **επιδημία χολέρας**, και οι δρόμοι ήταν έρημοι κατοίκων, ο μεγάλος Φιλέλληνας ήταν ο μόνος που διέσχιζε πολλές φορές την ημέρα τους δρόμους έφιππος για να δίνει παρόν στο νοσοκομείο ή όπου αλλού τον καλούσε το καθήκον, έως ότου προσβληθεί και **ο ίδιος από χολέρα**.

Ο Τράϊμπερ εξακολούθησε επί πολλά χρόνια να υπηρετεί στο Στρατό, προαχθείς μέχρι του βαθμού του Ανώτερου Γενικού Αρχιάτρου, και αποστρατεύθηκε το 1864. Του απονεμήθηκαν διάφορα παράσημα και μετάλλια Ελληνικά και Γερμανικά. Το παράσημο όμως για το οποίο ήταν περισσότερο υπερήφανος ήταν το **αργυρούν Αριστείον του Αγώνα**. Απεβίωσε στην Αθήνα το 1882 σε ηλικία 86 ετών.

ΕΤΙΕΝ ΜΑΡΕΝ ΜΠΑΓΙ

Ο Μπαγί είναι ένας σημαντικός Γάλλος Φιλέλληνας Ιατρός που συνέδραμε καθοριστικά με το έργο του τον αγώνα των Ελλήνων.

Γεννήθηκε το 1795, σπούδασε Ιατρική και υπήρξε προσωπικός Ιατρός, φίλος και συνεργάτης του Γάλλου φιλοσόφου Saint Simon. Παράλληλα ήταν **συγγραφέας** διαφόρων μελετών **φιλοσοφικού** και **ιατρικού περιεχομένου**.

Έφτασε στο Ναύπλιο τον Σεπτέμβριο του 1825 προκειμένου να παράσχει τις ιατρικές του γνώσεις στους επαναστατημένους Έλληνες. Συγκεκριμένα, ο Μπαγί, στάλθηκε από την Γαλλία με σκοπό να διευθύνει **τον φαρμακευτικό κλάδο** και να **εγκαθιδρύσει υπηρεσίες Υγείας**, με την βοήθεια του ανιψιού του επίσης Ιατρού Φέλιξ Μπλοντώ. Το σχέδιο αυτό χρηματοδοτούσε **ο δούκας της Ορλεάνης**. Το έργο του ήταν **επιτελικό, οργανωτικό, διοικητικό** πάνω σε υγειονομικά θέματα. Κατά την άφιξή του στην Ελλάδα, απογοητεύθηκε από την πρωτόγονη εικόνα της Ιατρικής σε μια χώρα παραδομένη **στο έλεος των επιδημιών!**

Επιχείρησε άμεσα την οργάνωση ενός γενικού υγειονομικού συστήματος, με απόφαση της προσωρινής Κυβέρνησης, η οποία όρισε με διάταγμα να παρακρατείται ποσοστό 0,5% από όλους τους μισθούς προκειμένου να καλυφθούν τα απαιτούμενα έξοδα για την **ίδρυση των απαραίτητων νοσοκομείων**. Μαζί με τον Τράϊμπερ, αλλά και τους Γάλλους Ιατρούς Ντιμόντα και Μπερναρντί οργάνωσε αρχικά το Στρατιωτικό Χειρουργείο στην Κούλουρη της ΣΑΛΑΜΙΝΑΣ.

Ο Μπαγί υπέβαλε στο **Εκτελεστικό Σώμα**, το σχετικό διάταγμα για την ίδρυση υγειονομικών καταστημάτων. Το σχέδιο αυτό με τίτλο ΓΕΝΙΚΗ ΥΠΟΥΡΓΕΙΑ ΤΗΣ ΕΙΣ ΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ ΥΓΕΙΑΣ, ρύθμιζε τη λειτουργία των νοσοκομείων και προέβλεπε τις γενικές **διατάξεις σχετικά με την δημόσια Υγεία**.

Όριζε ότι κανένα άτομο δεν μπορούσε να ασκήσει το επάγγελμα του Ιατρού, του χειρουργού ή του φαρμακοποιού χωρίς να είναι **κάτοχος σχετικού πτυχίου**, το οποίο χορηγείτο από **ειδική επιτροπή**. Επί πλέον προέβλεπε την ίδρυση 4 Νοσοκομείων (στο **Ναύπλιο**, στην **Αθήνα**, στο **Μεσολόγγι** και στα **Χανιά**) και ρύθμιζε τους όρους λειτουργίας τους. **Ένα ιδιαίτερο μέρος του**

διατάγματος ήταν αφιερωμένο στην περίθαλψη των τραυματιών του Αγώνα και επέβαλε τον ορισμό ενός **Αρχιάτρου** και ενός **Χειρουργού** δίπλα σε κάθε **στρατιωτικό Διοικητή**. Παράλληλα με την βοήθεια χρημάτων που χορηγήθηκαν από το Φιλελληνικό Κομιτάτο του **Παρισιού**, ο Μπαγί επιχείρησε την ίδρυση και **ΚΕΝΤΡΙΚΟΥ ΦΑΡΜΑΚΕΙΟΥ**. Ωστόσο, η έλλειψη πόρων και άλλες δυσκολίες **εμπόδισαν** την πραγματοποίηση του **μεγαλόπνοου σχεδίου του**. Τελικά οργανώθηκε μόνο ένα **Νοσοκομείο στο Ναύπλιο**, και ο ίδιος εγκαταστάθηκε **στην Αθήνα** προκειμένου να οργανώσει εκεί και **δεύτερο Νοσοκομείο**. Με πρακτικό τρόπο και με την βοήθεια του ανιψιού του κατάφερε να βοηθήσει στην περίθαλψη από **30.000 τραυματιών και ασθενών διαφόρων εθνικοτήτων**. Ανάμεσά του συγκαταλέγονται **Έλληνες, Φιλέλληνες και Γάλλοι αξιωματικοί** και οπλίτες του εκστρατευτικού Σώματος του **Μαϊζόν**. Επιπλέον προσπάθησε να εκπαιδεύσει τους **Έλληνες γιατρούς**, καταπολέμησε τις πρακτικές των **Τσαρλατάνων** που εκμεταλλεύονταν τον πληθυσμό και εναντιώθηκε στις **προκαταλήψεις** που κυριαρχούσαν στην μάζα του πληθυσμού και έβλαπταν την **δημόσια υγεία**.

Κατά την περίοδο διακυβέρνησης του Καποδίστρια, συνέχισε την δράση του ως μέλος της Υγειονομικής επιτροπής του Ναυπλίου, σώζοντας τον πληθυσμό της πόλης από την **πανώλη**. Χάρη στο έργο του, εκτιμάται ότι περίπου το ένα τέταρτο του συνολικού πληθυσμού σώθηκε από τον θάνατο, εξού και ο χαρακτηρισμός **«Μπαγί, ο Θεός»**. Οι στρατηγοί της επαναστατημένης Ελλάδας τον χαρακτήρισαν **«Νέο Ιπποκράτη»**. Μια άλλη πτυχή των φιλελληνικών υπηρεσιών του, αποτελεί η δράση του στους κόλπους της επιτροπής που ήταν επιφορτισμένη με την διαχείριση των προμηθειών που έφθαναν στην Ελλάδα από τα φιλελληνικά κομιτάτα του **εξωτερικού** κατά τις αρχές του 1827.

Παράλληλα, δήλωνε ανοικτά την αφοσίωσή του προς τον **Ιωάννη Κωλέττη**, επικεφαλής του **Γαλλικού κόμματος**. Αδιαμφισβήτητα το έργο του ήταν σημαντικό! Σύμφωνα με απολογισμό που πραγματοποίησε ο ίδιος, χάρη στις προσπάθειές του **6.000 στρατιώτες** έλαβαν μερίδες φαγητού, **εξοπλισμό** και **πολεμοφόδια**, ενώ διατέθηκαν 500.000 γαλλικά φράγκα για την ενίσχυση των **φρουρίων**, την συντήρηση του **Ναυτικού** και του **Στρατού Ξηράς**.

Για το σύνολο των υπηρεσιών του, με ψήφισμα της Γ΄ Εθνοσυνέλευσης της Τροιζήνας του χορηγήθηκε η Ελληνική ιθαγένεια στις 5 Μαΐου 1827, ενώ οι

οπληρχηγοί της Ρούμελης τον **ευχαρίστησαν** και εκείνοι με την σειρά τους. Μετά την απελευθέρωση της Ελλάδος, αναχώρησε με τον ανιψιό του στα τέλη του 1829. Πέθανε το 1837. Λίγο πριν πεθάνει, είχε τιμηθεί και από τον Βασιλέα Όθωνα με το παράσημο του Ιππότη του Χρυσού Σταυρού του Τάγματος του Σωτήρος.

ΚΟΥΡΤΑΛΗΣ

Στα επίσημα μητρώα αγωνιστών το '21, στο τμήμα χειρογράφων της ΕΘΝΙΚΗΣ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗΣ, υπάρχει μια επιστολή της Γιονεμέτ Κούρταλη του 1856, στην οποία μεταξύ άλλων λέει: «Παρακαλώ την σεβαστή ΕΘΝΙΚΗ ΕΠΙΤΡΟΠΗ, ίνα λαβούσα υπόψιν τους αγώνες και τας θυσίας του αποβιώσαντος συζύγου μου υπέρ της ανεξαρτησίας της Ελλάδος, και τας ακαμάτους προσπάθειάς του υπέρ της διασώσεως των κατά τον πόλεμο τραυματισθέντων οπλαρχηγών της, δια των **αόκνων** αυτού χειρουργημάτων και θεραπειών **υποβάλει** την δι' εμέ προσήκουσαν χορήγησιν συντάξεως».

Πράγματι, η ΕΘΝΙΚΗ ΕΠΙΤΡΟΠΗ γνωμοδοτεί θετικά, ονομάζει τον Κούρταλη μετά θάνατον αξιωματικό Δ' τάξεως, αρχίατρο δηλαδή, και δίνει σύνταξη στη χήρα του. Τίποτα το περίεργο ως εδώ, αφού χιλιάδες ανώνυμοι αγωνιστές του '21 ζητούσαν όταν γέρασαν σύνταξη από το Ελληνικό Κράτος, συχνά δε οι χήρες τους ή τα παιδιά τους, **που έμεναν πίσω δίχως πόρους**.

Το εκπληκτικό της συγκεκριμένης περίπτωσης είναι ότι ο αρχίατρος των Ελλήνων επαναστατών, ήταν ένας καθαρόαιμος Τούρκος. Λεγόταν Χασάν Αγά Κούρτ Αλής και ήταν από την Αταλάντη, όπου εξασκούσε το **επάγγελμα του εμπειρικού γιατρού**.

Όταν το 1821, οι δυνάμεις του Αθανασίου Διάκου κατέλαβαν την Αταλάντη και πέρασαν όλους τους Τούρκους, μάχιμους και μη από **μαχαίρι**, έσφαξαν την γυναίκα και τα παιδιά του Κούρτ Αλή μπροστά στα μάτια του. Αυτόν τον άφησαν ζωντανό, διότι χρειάζονταν τις ιατρικές του υπηρεσίες!

Έκτοτε, ο Κούρταλης, όπως ελληνοποίησε το όνομά του, αρχίζει μια εκπληκτική καριέρα σαν γιατρός της Ελληνικής επανάστασης. Αν και πρακτικός, θα πρέπει να ήταν επιδέξιος γιατρός. Τον έκανε διάσημο η διάσωση του οπλαρχηγού Ρούκη, ο οποίος στην έφοδο για την κατάληψη της Λειβαδιάς, έφαγε μια σφαίρα στο ήπαρ.

Ο Κούρταλης τον χειρούργησε μέσα στην εκκλησία του Αι Γιώργη της Βελίτσας χωρίς αναισθησία, του θεράπευσε το ηπατικό τραύμα και ο Ρούκης επέζησε για να πεθάνει 39 χρόνια αργότερα.

Το όνομα του Κούρταλη το βρίσκουμε στα απομνημονεύματα του Μακρυγιάννη, ο οποίος δεν εμπιστευόταν κανέναν άλλο γιατρό για τον εαυτό του παρά μόνον τον Κούρταλη. Στη Μάχη των **Μύλων**, ο Μακρυγιάννης αρνήθηκε να νοσηλευτεί από κάτι Γάλλους γιατρούς που όμως ήθελαν να του κόψουν το χέρι απ' τον ώμο και **παραδόθηκε** στις υπηρεσίες του Κούρταλη που **τον έσωσε**. Το ίδιο έκανε και ο Οδυσσέας Ανδρούτσος, που τον είχε **για καιρό προσωπικό γιατρό**.

Ο Μακρυγιάννης ξανατραυματίστηκε το 1826 στο κεφάλι, στην πολιορκία της **Ακρόπολης** και τον ξαναπεριέθαψε ο Κούρταλης. Υπάρχει επίσης επιστολή του **Νικητάρá** του Τουρκοφάγου προς την Κυβέρνηση, με την οποία ζητά να του στείλουν για τις μονάδες του **τρόφιμα** και τον **Κούρταλη**. Το 1827, μετά τον θάνατο του Καραϊσκάκη και την βαριά ήττα από τον Κιουταχή στο Φάληρο, ο **Κούρταλης πέφτει στα χέρια του Τούρκου αρχιστρατήγου**, ο οποίος με την σειρά του τον κράτησε για να περιποιείται τους στρατιώτες του.

Τον έστειλε στην Χαλκίδα που το φρούριό της, το κρατούσαν οι Τούρκοι και εκεί παντρεύτηκε μια Τουρκάλα τη Γιανεμέτ.

Ο Κούρταλης έμεινε εκεί ως το τέλος της ζωής του, περιθάλποντας **Έλληνες και Τούρκους αδιακρίτως**. Παρά το άσβεστο μίσος που υπήρχε εκείνη την εποχή ανάμεσα στους δύο λαούς, ο Κούρταλης όχι μόνο κατάφερε να επιβιώσει και στα δύο στρατόπεδα, αλλά να διαθέτει και την **εκτίμηση** και των δύο.

Είναι ο μοναδικός καθαρόαιμος Τούρκος που έγινε αξιωματικός της επανάστασης του '21 και η οικογένειά του συνταξιοδοτήθηκε από το Ελληνικό κράτος για τις υπηρεσίες του στον Εθνικό αγώνα.

Αριθμός Φιλελλήνων κατά εθνικότητα που πήραν μέρος σε πολεμικές συγκρούσεις της Ελληνικής Επανάστασης		
Εθνικότητα	Αριθμός	Νεκροί
Γερμανοί	342	142
Γάλλοι	196	60
Ιταλοί	137	42
Άγγλοι	99	21
Ελβετοί	35	11
Πολωνοί	30	11
Ολλανδοί και Βέλγοι	17	3
Αμερικανοί	16	3
Ούγγροι	9	6
Σουηδοί	9	4
Δανοί	8	3
Ισπανοί	33	3
Άγνωστης εθνικότητας	33	3
Σύνολο	940	313

Πηγή: *Ιστορία του Ελληνικού Έθνους*, Εκδοτική Αθηνών, Αθήνα 1977,
τ. ΙΒ΄, σ. 323.